

Будагов Руслан Сабітович
курсант навчальної групи КП-733
2-го курсу факультету підготовки
фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Людвік Валентин Дмитрович,
доцент кафедри кримінального права
та кримінології Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ
кандидат юридичних наук

БУЛІНГ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЗЛОЧИННІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ

В Україні, так як і в усьому світі, поширюється явище булінгу та його різновиду – кібербулінгу. За даними Центру інформації про права людини станом на липень 2017 року 67% дітей в Україні у віці від 11-17 років стикалися з проблемою булінгу протягом останніх трьох місяців. 24% дітей цькували, а 48% навіть нікому не розповідали про ці випадки [3].

Крім того, наприкінці листопада 2017 року в Українському інституті дослідження екстремізму встановили, що із проявами булінгу в Україні стикаються 8 із 10 дітей [4].

Дитячий фонд ООН ЮНІСЕФ підрахував, що 67% українських школярів стикалися з проблемою булінгу, і з кожним роком бійки між дітьми стають усе частішими та жорстокішими. Досить часто в реальному житті булінг знаходить свій вияв у вкрай жорстокій формі, з виявом імпульсивності та агресії, наприклад, у масових побиттях, катуваннях, які до того ж знімаються на відео і навіть знаходяться у вільному доступі мережі Інтернет. Головними героями таких відеороликів є діти-булери у вікових межах 11-18 років.

За останніми наявними даними ЮНІСЕФ:

1. Більше третини учнів віком від 13 до 15 років у світі зазнають булінгу(цькування), і приблизно така ж частка дітей опиняються втягнутими у бійки.

2. В Україні у 2017 році 24% дітей стали жертвами булінгу. 40% постраждалих дітей нікому про це не розповідали.

3. Третина школярів у 39 розвинутих країнах визнають, що вдаються до цькування своїх однолітків.

4. Приблизно 720 мільйонів дітей шкільного віку живуть у країнах, де тілесні покарання у школах ще не повністю заборонені.

5. Хоча дівчата та хлопці мають однакові ризики стати жертвами булінгу, дівчата більш часто зазнають психологічного тиску, тоді як хлопці частіше страждають від фізичного насильства та погроз[5].

Звіт зазначає, що насилля із застосуванням зброї у школах продовжує забирати життя. У ньому також наголошується, що у світі цифрових технологій, поширення насильницького, шкідливого чи образливого контенту стає можливим завдяки дотику до клавіші.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) Україна посідає четверту сходинку серед країн Європи за рівнем проявів агресії підлітків. На першому місці – Росія, на другому – Албанія, на третьому – Білорусь [4].

Молодь, яку ми розглядаємо як найцінніше наше майбутнє, насправді стає небезпечною для суспільства. Насильницькі злочини неповнолітніх за ступенем суспільної небезпеки та тяжкістю заподіюваних наслідків перевершують інші кримінальні прояви в підлітковому середовищі. Вони завдають величезної, часом непоправної шкоди суспільству. Неповнолітні, які вчиняють такі злочини, поширюють стереотип агресивно-насильницької поведінки серед оточуючих. Саме ці кримінальні діяння найбільш засуджуються з точки зору людської етики.

В результаті ускладнення ситуації в соціально-політичній, економічній, освітній та інших сферах суспільного життя, рівень насильства в суспільстві на сьогоднішній день збільшився в декілька разів. Підлітки є найбільш вразливою категорією суспільства. Оскільки саме в так званому перехідному віці активно формуються власна система сприйняття світу, система цінностей та пріоритетів, то діти переймають різні моделі поведінки дорослих, і, на жаль, насильство стає однією з таких моделей. Однією з найпоширеніших проблем у дитячому середовищі сьогодні є булінг, який прийнято розглядати як небажану агресивну поведінку дітей шкільного віку, що призводить до цькування дитини іншою дитиною або групою дітей з метою приниження, залякування та демонстрації сили[6].

Термін «булінг» походить від англійського дієслова to bully – задиратися, знущатися, змушувати погрозами, а також англійського іменника a bully – хуліган, забіяка.

Осередком, у якому найбільш яскраво представлений булінг, є школа – місце, де більшість часу проводить середньостатистичний підліток. Перші публікації на тему шкільного приниження з'явилися ще в 1905 р. Дослідженням проблеми булінгу займалися переважно зарубіжні науковці, серед яких варто відмітити скандинавських вчених (Д.Ольвеуса, Е.Ролланда, П.Хайнеманна) та британських дослідників (Д.Лейна, В.Ортона, Д.Таттума). У США особливу увагу до булінгу почали виявляти на початку 90-х років ХХ ст. В Україні проблема булінгу лише починає вивчатися. Вітчизняні дослідження, як правило, здійснюються у напрямку педагогіки й психології та ґрунтуються на закордонних розробках теорії булінгу.

Л. Кішлі вважає, що основною характеристикою булінгу є емоційне

приниження, образу почуттів людини, висловлювання принизливих оцінок щодо іншої людини, що призводить до виключення її з групи. Дослідниця виділяє сім ознак булінгу: 1) емоційне приниження, що включає вербальні і невербальні способи вираження; 2) продовження емоційно образливої і принизливої поведінки впродовж тривалого періоду; 3) непривітна і недовірлива поведінка; 4) втручання у приватне життя людини; 5) погіршення психологічного і фізичного стану людини, на яку спрямована агресія; 6) намір завдати шкоду іншій людині, що дозволяє чи сприяє, щоб ця людина пережила травмуючі події; 7) агресор займає вище становище, ніж його жертва, і відповідно дозволяє собі дії, що принижують гідність і завдають моральної або фізичної шкоди іншій людині [13].

На думку А. Король, усі дії, які утворюють булінг, попри їх різноманіття, мають спільні риси: 1) дисбаланс влади, тобто кривдник та жертва обов'язково різні за соціальним статусом, фізичною чи психологічною адаптованістю до середовища, різної статі, раси, релігії, сексуальної орієнтації тощо; 2) намір нашкодити, тобто кривдник навмисно викликає емоційний або фізичний біль у потерпілого, насолоджується спостерігаючи; 3) погроза подальшої агресії, тобто кривдник і жертва розуміють, що це не перший і не останній випадок знущання [14].

Булінг у середовищі неповнолітніх виявляється через різні акти фізичного або психологічного насильства та утисків, пережитих дітьми, з боку інших дітей. Це можуть бути: це систематичні глузування, що відображають якісь особливості зовнішнього вигляду або особистості потерпілих; псування їх особистих речей, заштовхування під парту, вимагання грошей; відверті знущання, що принижують почуття людської гідності.

Соціальну природу булінгу можна розглядати крізь призму причин цього явища, переважна більшість яких має соціальний характер: наявність в суспільстві фактично неконтрольованої пропаганди насильства та жорстокості; відсутність реальних дій, спрямованих на підвищення матеріального добробуту сімей; незадовільний стан роботи по підвищенню рівня правової культури громадян; відсутність всебічної пропаганди ідей ненасильницького співіснування тощо.

Булінг – це, безумовно, насильство, що має умисний характер і проявляється, як правило, у тривалих, неодноразово повторюваних діях фізичного та/або психічного характеру з боку особи або групи осіб, які володіють певними перевагами (фізичними, адміністративними, психологічними тощо), вчинюваних з певною, визначеною метою (залякати, примусити зізнатися у чомусь, покарати за вчинення якогось діяння тощо).

Виділяють кілька різновидів булінгу: фізичний, психологічний, економічний булінг, у рамках яких можливий кібербулінг як субформа булінгу, безпосередній та непрямий булінг тощо.

Зважаючи на викладене вище, ми можемо розглядати окремі прояви булінгу як різновид катування серед неповнолітніх. Булінг – це негативна

агресивна поведінка умисного характеру, яка має високий ступінь суспільної небезпеки. З огляду на спільність ознак таких діянь та особливу загрозу для життя, здоров'я, волі, честі та гідності особи як благ, які перебувають в Україні під кримінально-правовою охороною, окремі прояви булінгу можуть підпадати під ст. 127 КК України і кваліфікуватись як катування.

Бібліографічні посилання:

1. Український інститут дослідження екстремізму. Дослідження «Стоп шкільний терор. Профілактика та протидія булінгу»: <http://uire.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/Doslidzhennya-buling.pdf>
2. Женевские конвенции и дополнительные протоколы [Електронний ресурс]. – Режим доступу до конвенцій : <http://www.icrc.org/rus/war-and-law/treaties-customary-law/geneva-conventions/>
3. Римский статут международного уголовного суда (Рим, 17 июля 1998 г.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статуту : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_588
4. Руководство по судебной практике относительно пыток и жестокого обращения. Статья 3 Европейской конвенции по защите прав человека (на русском языке). – Geneva, Association for the Prevention of Torture, 2002. – 74 с.
5. Буше-Сольнье Франсуа. Практический словарь гуманитарного права / Франсуа Буше-Сольнье. – М. : Изд-во «МИК», 2004. – 552 с.
6. Катеринчук К. В. Кримінально-правова характеристика катування / К. В. Катеринчук // Теоретичні та прикладні проблеми сучасного кримінального права : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., м. Луганськ, 19 – 20 квіт. 2012 р. / Упоряд. : Є. О. Письменський, Ю. Г. Старовойтова; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2012. – С. 221–224.
7. Тихий В. П. Кримінально-правова охорона прав і свобод людини і громадянина та підстава кримінальної відповідальності / В. П. Тихий // Теоретичні та прикладні проблеми кримінального права України : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Луганськ, 20–21 травн. 2011 р. / редкол. : Г. Є. Болдарь, А. О. Данилевський, О. О. Дудоров та ін. ; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2011. – С. 489–495
8. Лейн Д.А. Школьная травля (буллинг) / Дэвид А.Лейн / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://psifeya.ru/wp-content/uploads/2014/02/Лейн_Д_Школьная-травля-буллинг-статья.doc Загол. з екрану. Мова російська
9. Погорелова Е. И., Арькова И. В., Голубовская А. С. Психологические особенности подростков, включенных в ситуацию кибербуллинга // Северо-Кавказский психологический вестник. – 2016. – № 14/2. – С. 47–53.
10. Буллінг як соціально-педагогічна проблема та шляхи її вирішення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kipt.sumdu.edu.ua/en/k2-listing/item/188-буллинг-як-соціально-педагогічна-проблема-та-шляхи-її-вирішення.html>
11. Король А. Причини та наслідки явища булінгу / А. Король // Відновне правосуддя в Україні. – 2009. – № 1–2 (13). – С. 84–93.